

Всеволод Хома

ОКСФОРДСЬКИЙ КВАРТЕТ: МОРАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ПІСЛЯ ЛОГІЧНИХ ПОЗИТИВІСТІВ.

Lipscomb, B. J. B. (2021). *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

Написання праці з історії моральної чи політичної філософії не виглядає надто простою задачею. Можна скористатися стратегією Джона Ролза й писати лише про ідеї деяких філософів попередніх епох¹, а можна реалізувати зухваліший задум і написати про історію моральної філософії від Платона до сучасників, як це свого часу зробив Вільям Франкіна². Розриваючись між двома методологічними полюсами, – «написати лише про попередні епохи» й «написати про все одразу» – ми ризикуємо забути про філософів, яких від нас не відокремлює дистанція в чотириста чи п'ятсот років і які водночас уже не є нашими сучасниками. Спираючись на подібні інтуїції, зароджуються передумови для появи третьої стратегії: «написати про філософів ХХ століття, які є найближчими до нас в сенсі історичної дистанції, але водночас вже є і частиною історії філософії».

На мій погляд, Бенджамен Ліпскомб, автор праці «Жінки щось замислили: як Елізабет Енскомб, Філіпа Фут, Мері Міджлі та Айріс Мердок зробили революцію в етиці» вдався саме до третьої стратегії й описав не тільки дослідження філософії 30–60-х років ХХ століття, а й торкнувся тем, які можуть дати новий поштовх для розвитку історії філософії. Однією з цих тем є дослідження місця жінок-філософів у тодішніх філософських спільнотах Англії. Щоб писати про історію філософії цього періоду, треба знати ширший контекст, шлях кожної з філософинь. Наприклад, сьогодні широкій загал швидше за все асоціюватиме мисленнєвий експеримент «проблема вагонетки» з Майклом Сенделом, який використав його та його альтернативні сценарії у

© В. Хома, 2023

¹ Наприклад, у своїй праці з історії моральної філософії [Rawls 2000] Ролз зупиняється на розгляді лише Г'юма, Ляйбніца, Канта і Гегеля. У посмертно виданій збірці лекцій з історії політичної філософії [Rawls 2007] бачимо лише аналіз доробку філософів XVII–XIX століть (Гобс, Лок, Г'юм, Русо, Міл, Маркс, Сіджвік, Батлер). Отже, у подібного типу працях Ролз ніколи не писав про сучасників. З останніми він безпосередньо полемізував лише в статтях і опосередковано – у власних неісторико-філософських працях.

² У 1963 році вийшло друком перше видання «Етики» Франкіни [Frankena 1963]. У 1973 році світ побачило друге видання, а також читанка-доповнення «Вступне читання з етики» [Frankena 1974] з уривками текстів філософів, про яких йшлося в «Етиці».

своїй праці «Справедливість» [Sandel 2010] і в дуже популярному відеокурсі. Та мало кому відомо, що саме Філіпа Фут сформулювала вихідні тези «проблеми вагонетки», а звичного нам вигляду ця проблема набула в текстах іншої філософині – американки Джудіт Томпсон, яка піддала критичному аналізу тези Фут. І оскільки творчий шлях Фут пов'язано з періодом, що розпочався наприкінці 40-х, сучасному читачеві буде цікаво дізнатися, як тоді виглядав англійський академічний світ і чи приймав він жінок? Що відбувалося з англійською філософською спільнотою, коли багато чоловіків опинилися на фронтах Другої світової війни? Над усіма цими питаннями та низкою інших і пропонує нам замислитись Бенджамен Ліпскомб.

Уже сама назва праці містить історико-філософський пазл. У 1956 році Оксфордський університет мав план нагородити почесним ступенем доктора з цивільного права тоді вже колишнього американського президента Гарі Трумена. Дізнавшись про це, Елізабет Енскомб (яка досліджувала в тому числі й моральну філософію) організувала протест. Вона погоджувалась, що рішення Трумена скинути атомні бомби на Хіросіму та Нагасакі дійсно зберегло багато життів і наблизило завершення війни. Але, на її переконання, Трумен не заслуговував нагороди, адже використав життя багатьох невинних людей як засіб для досягнення цієї мети. На протест також прийшли оксфордські викладачі-чоловіки, щоби протистояти жінкам, які, на їхню думку, «щось задумали».

Захопливий ритм праці, який відкриває повсякчас нові контексти, пов'язані з уже відомими нам прізвиськами, працями та філософськими напрямками, зберігається протягом усього тексту. Наприклад, філософині активно обговорювали ідеї Ричарда Гейра, який був надзвичайно талановитим моральним філософом, але як і Енскомб, Фут, Меджлі, Мердок, тривалий час вважався аутсайдером. Тодішніх оксфордських «зірок», логічних позитивістів (наприклад, Альфреда Ейра) не влаштовувало, що Гейр у своїх працях відмовляється від суто дескриптивного аналізу моральних понять, пропонуючи говорити і про дескрипцію – і про оцінку, і про факти – і про цінності. У своїй чи не найвідомішій праці він присвячує темі «двозначних» понять окремих розділ: «є два типи речей, які ми можемо сказати, наприклад, про полуницю; перший тип зазвичай називають дескриптивним, другий – оцінювальним. Приклади першого типу: “Ця полуниця солодка” і “Ця полуниця велика, червона і соковита”. Приклади другого типу: “Це добра полуниця” і “Ця полуниця така, якою повинна бути полуниця”» [Nare 1991: 111]. Очевидна, здавалось би, для нас ідея ще не була такою очевидною, коли Гейр це писав. «Двозначні» поняття й відмова від домінування дескриптивного аналізу були близькими й вищезгаданим філософиням. А загалом, усі ці явища можна розглядати як симптоми поступового спаду популярності логічного позитивізму.

Поки що мені не вдалося знайти жодних академічних оглядів даної праці, але є декілька публіцистичних, які дають дуже позитивні оцінки³. Усі вони написані на достатньо високому рівні, з великою увагою до деталей. Але все ж їм бракує чіткості та зв'язків із загальнофілософським контекстом.

³ Див., наприклад: [Mujica 2022; McAlpin 2022].

Праця складається з переднього слова автора і дев'яти розділів⁴. Дане видання може зацікавити істориків філософії (наприклад, той факт, що Ліпскомб обговорював задум своєї праці зі ще живою у 2018 році Мері Міджлі (померла того ж року), або те, як виглядала внутрішня кухня англійської академії і як це впливало на тодішні дискусії тощо), моральних філософів (у контексті дебатів між реалістами і антиреалістами й того, як чотири англійські філософині критикували «антиреалізм в етиці їхніх сучасників-чоловіків і запропонували власну альтернативу» [Lipscomb 2021: 1]), а також широке коло читачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

- Frankena, W. K. (1963). *Ethics*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Frankena, W. K. (1974). *Introductory readings in ethics*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Hare, R. M. (1991). *The Language of Morals*. Oxford: Clarendon Press.
- Lipscomb, B. J. B. (2021). *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford: Oxford UP. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197541074.001.0001>
- McAlpin, H. (2022, June 10). 'Metaphysical Animals' and 'The Women Are Up to Something': A Philosophy of Their Own. WSJ. <https://www.wsj.com/articles/metaphysical-animals-and-the-women-are-up-to-something-book-review-a-philosophy-of-their-own-11654872768>
- Mujica, B. (2022, March 7). A fascinating account of four impressive female philosophers. Washington independent: Review of books. <https://www.washingtonindependentreviewofbooks.com/index.php/bookreview/the-women-are-up-to-something-how-elizabeth-anscombe-philippa-foot-mary-midgley-and-iris-murdoch-revolutionized-ethics>
- Rawls, J. (2000). *Lectures on the history of moral philosophy*. Cambridge, Mass.: Harvard UP.
- Rawls, J. (2007). *Lectures on the history of political philosophy*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard UP. <https://doi.org/10.4159/9780674042568>
- Sandel, M. (2009). *Justice*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Одержано / Received 11.01.2023

Vsevolod Khoma

The Oxford Quartet: Moral Philosophy After the Logical Positivists.

Lipscomb, B. J. B. (2021). *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

Review of Lipscomb, B. J. B. (2021). *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

⁴ 1. Факти і цінності. 2. Оксфорд у воєнний час. 3. Дочки 1919 року. 4. Прийдешні філософині. 5. Діагноз Мердок. 6. Елізабет Енскомб проти всього світу. 7. Викладацька кімната для відпочинку в Сомервілі. 8. Втеча через стіну. 9. «Час, він як море...»

Всеволод Хома

Оксфордський квартет: моральна філософія після логічних позитивістів.

Lipscomb, B. J. B. (2021). *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

Огляд книги Lipscomb, B. J. B. (2021). *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford: Oxford University Press.

Vsevolod Khoma, Ph. D. student at the Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Всеволод Хома, аспірант філософського факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

e-mail: mailhap25@gmail.com
